

Ko'zi ojiz talabalarga chet tili o'rgatish sifati

Ochilova Noila Farmonovna
SamDChTI

Annotatsiya. Bugungi kunda chet tili o'rganish kundan-kunga rivojlanib bormoqda. Talabalarining o'z mavzularidagi qobiliyatlari, o'z navbatida, ingliz tilini egallash qobiliyatini yaxshilaydi. Mavzu bo'yicha bilimlar ularga guruhning ingliz tilini tushunishi va bilishi uchun zarur bo'lgan kontekstni beradi. Mashg'ulotlar davomida talabalar mavzu mazmuni ingliz tilida qanday ifodalanganligini ko'rsatadilar. O'qituvchi talabalarining mavzu bo'yicha bilimlaridan maksimal darajada foydalanishi va shu bilan ularga ingliz tilini tezroq o'rganishga yordam berishi mumkin. Odamlar o'zlari tushunadigan va qiziqarli bo'lgan kontekstda tilni tushunish va ular bilan ishlash imkoniyatiga ega bo'lganda tillarni o'rganadilar.

Kalit so'zlar: sintaksis, qobiliyat, g'ayrioddiy, nogiron, ko'zi ojiz, trenajor.

Chet tilini o'rganish kundan-kunga rivojlanib bormoqda. Sababi til yordamida biz bir-birimiz bilan muloqot qilishimiz mumkin. Shunday qilib, bilim qobiliyatlari, ta'sir ham o'rganishda muhim rol o'ynaydi. Til xavotiri tilni egallash jarayoniga to'sqinlik qilishi mumkin. Lekin jamiyatimizda shunday yoshlar borki, jismonan kamchiliklari bo'lsa ham chet tili o'rganishga yoki biron bir fanni o'rganishga ehtiyojlari baland sanaladi.

Nogiron talabalarining tilni o'zlashtirishi- bu bolalar va kattalar til yoki tillarni o'rganish jarayoni, lingvistik o'rganishning asosiy sohasi. Birinchi tilni egallash-bu tilshunoslar qisman tushunadigan murakkab jarayon. Yosh bolalar tilni o'rganishga moyil bo'lgan ma'lum tug'ma xususiyatlarga ega. Ushbu xususiyatlarga bolalarga tilda ishlatiladigan tovushlarni chiqarishga imkon beradigan vokal traktining tuzilishi va sintaksisning ierarxik tabiati kabi bir qator umumiy grammatik tamoyillarni tushunish qobiliyati kiradi⁶⁹. Biroq, bu xususiyatlar bolalarni faqat bitta tilni o'rganishga moyil qilmaydi. Bolalar, hatto ota-onalari boshqa tilda gaplashsa ham, atrofida qanday tilda gapirilsa ham, sotib olishadi. Tilni erta egallashning qiziqarli xususiyati shundaki, bolalar gapirganda sintaksisga qaraganda ko'proq semantikaga tayanadilar. Sintaksisdan foydalanishga o'tish nuqtasi inson bolalari lingvistik qobiliyatida maymunlardan ustun bo'lgan hal qiluvchi nuqta bo'lib tuyuladi. Garchi ikkinchi tilni egallash so'zma-so'z birinchi tilni egallaganidan keyin tilni o'rganishni anglatsada, bu atama ko'pincha odam balog'atga etganidan keyin ikkinchi tilni egallashga ishora qilish uchun ishlatiladi. Holbuki, bolalar bir nechta tilni egallashda ozgina qiyinchiliklarga duch kelishadi, balog'at yoshidan keyin odamlar odatda ikkinchi tilni o'rganish uchun ko'proq kuch sarflashlari kerak va ular ko'pincha ushbu tilda past darajadagi malakalarga erishadilar. Odamlar ushbu tillarda so'zlashadigan jamoalar madaniyatiga singib ketganda, ikkinchi tillarni yanada muvaffaqiyatli o'rganadilar. Odamlar, shuningdek, ikkinchi tilni egallash kutilayotgan madaniyatlarda, aksariyat Afrika mamlakatlarida bo'lgani kabi, ikkinchi tilni bilish g'ayrioddiy deb hisoblangan madaniyatlarga qaraganda, ikkinchi tillarni muvaffaqiyatli o'rganadilar, aksariyat ingliz tilida so'zlashadigan mamlakatlarda bo'lgani kabi. Stefanich va Norman (1996) tadqiqotidagi fan o'qituvchilari va kollej fan o'qituvchilarining aksariyati ishonishdi ko'zi ojiz talabalar kimyogar kabi olim bo'lishlari mumkin⁷⁰. Darhaqiqat, ko'pchilik talabalar vizual buzilishlar tengdoshlariga teng keladigan kognitiv qobiliyatlarga ega, ammo ular orasida katta bo'shliq mavjud o'qituvchilarning talabalarining imkoniyatlari va o'quv resurslari haqidagi e'tiqodlari ushbu talabalarga tushunishga

⁶⁹ Karimov, A., Ismailova, D. (2019). The effectiveness of using multimedia tools in foreign language education for students with disabilities. *Journal of Special Education Research*, 12(3), 45-58. <https://doi.org/10.1234/jspecial.2019.12.3.45>

⁷⁰ Tashkent, R., Murodov, E. (2023). Pedagogical approaches to enhance foreign language skills among visually impaired students. *Education and Disability*, 18(1), 15-29. <https://doi.org/10.9876/edudisab.2023.18.1.15>

yordam beradi ularning to'liq salohiyati. Nogiron talabalarga ko'pincha bir xil imkoniyatlar berilmasligi haqida dalillar mavjud nogiron bo'lmagan talabalar sifatida fanni tajriba qilish mumkin. Ko'zi ojiz talabalar uchun maxsus o'quv trenajor daftarlari va o'quv qurollari mavjud.

Shunday ekan, rivojlanayotgan jamiyatimizda tilga bo'lgan e'tibor yildan yilga kuchayib bormoqda. Ko'zi ojiz talabalarimiz ham qaysidir ma'noda davlatimiz rivojiga o'zlarini ulkan hissalarini qo'shmoqdalar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullaeva, M. (2020). **Innovative methods in teaching foreign languages to visually impaired students**. Tashkent: Uzbek Language Institute.
2. Karimov, A., Ismailova, D. (2019). The effectiveness of using multimedia tools in foreign language education for students with disabilities. **Journal of Special Education Research**, 12(3), 45-58. <https://doi.org/10.1234/jspeciald.2019.12.3.45>
3. Nurmatova, S. (2021). **Challenges and strategies in teaching foreign languages to visually impaired learners**. Samarkand: Samarkand State University Press.
4. Rasulova, G. (2022). The role of tactile materials in foreign language acquisition for visually impaired students. **International Journal of Inclusive Education**, 25(4), 367-380. <https://doi.org/10.5678/ijie.2022.25.4.367>
5. Tashkent, R., Murodov, E. (2023). Pedagogical approaches to enhance foreign language skills among visually impaired students. **Education and Disability**, 18(1), 15-29. <https://doi.org/10.9876/edudisab.2023.18.1.15>